

MGMT

of Innovation and Technology

Nr. 2 December 2025

**Forskningsinstitutens
roll i det svenska
forskningslandskapet**

Forskningsinstitutens roll i det svenska forskningslandskapet

I en tid av allt hårdare konkurrens om forskningsmedel, urholkade basanslag och höga overheadkostnader (OH) blir kampen om anslagens hemvist allt skarpare. För forskaren är maximalt antal kronor till aktiv forskning centralt, medan forskningsanslag ofta spelar en nyckelroll i lärosätenas finansieringsmodeller. I denna situation kan forskningsinstitut, såsom IMIT erbjuda en kompletterande struktur som förenar kostnadseffektivitet med bibehållen akademisk legitimitet—en modell som frigör resurser till forskning och samtidigt stärker lärosätenas bibliometriska profil.

Av Christer Ljungwall
och Patrik Tingvall

Kampen om forskningskronorna

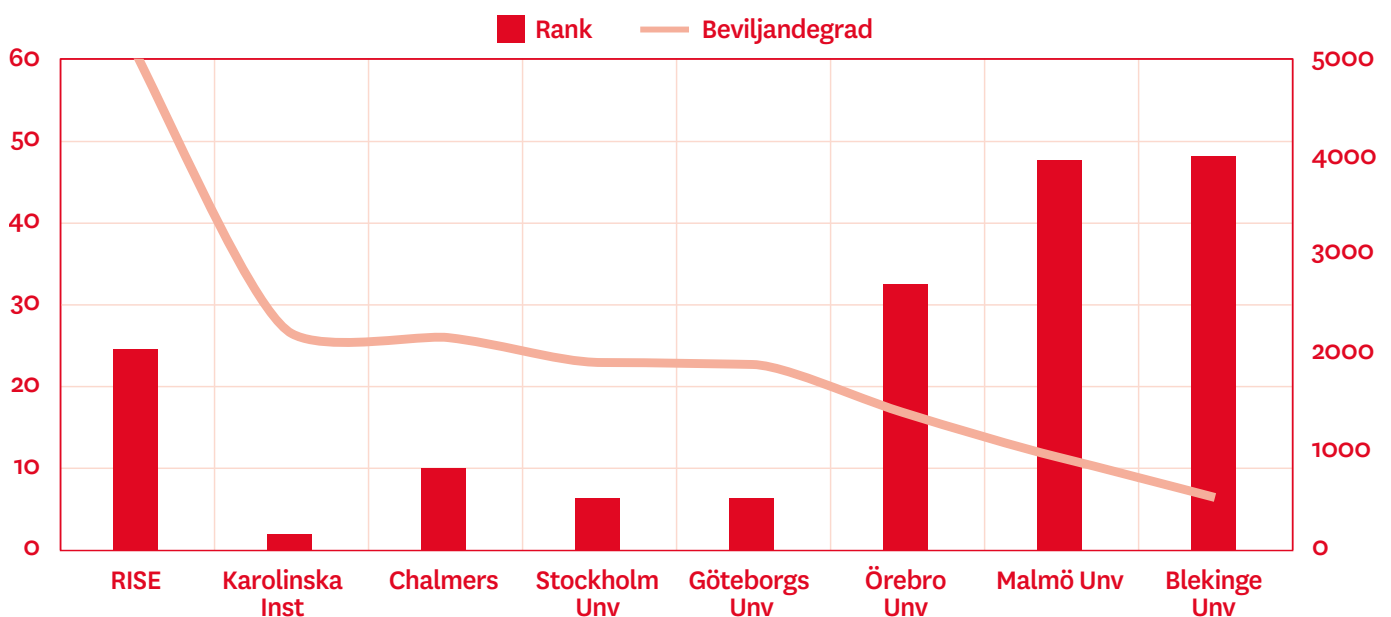
Svenska forskare verkar i en allt hårdare konkurrens om externa medel. Beviljandegraderna hos de största finansierarna illustrerar svårighetsgraden. Vetenskapsrådet (VR) beredde under 2024 totalt 5 898 ansökningar, varav 861 beviljades—en beviljandegrad på 14,6 %. Fem av sex forskare lämnas alltså utan medel (Vetenskapsrådet, 2024). Formas redovisar för sin öppna utlysning 2023 en beviljandegrad på 15 % av 1 259 granskade ansökningar, i linje med 2022 års 14,9 % (Formas, 2023; 2022). Andra stora finansierare—bl a Riksbankens Jubileumsfond, Handelsbankens forskningsstiftelser och Wallenbergstiftelserna—är ofta ännu mer selektiva, även om nivåerna varierar mellan utlysningar. Figur 1 visar att ansökningar från lärosäten/institut med högre ranking (lägre poäng) generellt sett har en högre beviljandegrad.

Undantaget är RISE som uppvisar hög beviljandegrad men genomsnittlig akademisk ranking. Karolinska Institutet toppar den svenska ligan med en akademisk score/rank på 158 och en beviljandegrad på 22 procent vilket exempelvis kan jämföras med Blekinge Tekniska Högskola med en akademisk score/rank på 4009 och en beviljandegrad från VR på sex procent.

Exemplen visar att de bredare, etablerade universiteten, ligger på nivåer runt 18–19 procent, medan fackinriktade universitet ligger något högre, runt 20–22 procent. Mot denna bakgrund blir det centralt att de medel som faktiskt beviljas används så att vetenskaplig kvalitet och långsiktig kapacitetsuppbyggnad maximeras.

Hemvistens dilemma – var ska pengarna bo?

Forskarens strategiska vägval gäller ofta projektets administrativa hemvist: hemuniversitetet eller ett fristående institut. Lärosätena har vanligtvis omfattande administrativa strukturer och lokaler som finansieras genom så kallade overhead (OH), ofta 40–60 %. Detta ger stabilare anställningar och tydligare karriärvägar men minskar projektets nettoram. Fristående institut har ofta smalare struktur och lägre OH, omkring 20 %. Skillnaden i vad som blir över till forskning är således betydande. Som referens uppgår det totala OH-påslaget vid Lunds universitet till 42,27 %, medan Göteborgs universitet (2023) i praktiken ofta tillämpar ca 58 %—exempelvis vid Sahlgrenska akademien. Skillnaderna ger påtagliga budgeteffekter: Av ett anslag på 1 000 000 kr återstår 702 889 kr

Figur 1: Exempel på genomsnittlig beviljandegrad för enskilda lärosäten/institut, VR 2015 - 2024
Källa: Scimago Institutions Ranking, Vetenskapsrådet, egen bearbetning

”Valet av administrativ hemvist för forskarens nya projekt bör därför balansera exploatering och utforskning så att både dagens leveranser och morgondagens förnyelse säkerställs.”

vid 42,27 % OH; 632 911 kr vid 58 % OH; och 833 333 kr vid 20 % OH. Konsekvensen kan bli att projekt ibland placeras vid fristående institut. I sämsta fall förlorar lärosätet både viktiga forskningsprojekt och vetenskaplig produktion, med potentiellt negativ inverkan på ranking och anseende som följd. Det går dock att bygga strukturer som förenar kostnadseffektivitet med bibehållen akademisk legitimitet och prestige för lärosätena. Det är alltså just i gränssnittet mellan smalare administrativa strukturer och storskalighet som forskningsinstitut har möjlighet att spela en central roll i det svenska forskningslandskapet.

Lärandelogiken i detta knyter an till de av March (1991) så kallade framgångs-, respektive misslyckandefällorna. I det första överexploateras det som redan fungerar och därför förlorar organisationen anpassningsförmåga. I det andra tenderar organisationer överutforska och avbryta nya och potentiellt lovande aktiviteter innan de hinner mogna. Valet av administrativ hemvist för forskarens nya projekt bör därför balansera exploatering och utforskning så att både dagens leveranser och morgondagens förnyelse säkerställs.

IMIT – ett exempel på en bro mellan kostnadseffektivitet och akademisk legitimitet

En på många sätt attraktiv lösning är IMIT som samverkar med –sina huvudmän Chalmers, Handelshögskolan i Stockholm, Kungliga Tekniska Högskolan, och Lunds universitet, men även andra lärosäten i landet. Genom IMIT erbjuds såväl lärosäten som enskilda forskare en struktur som förenar forskningsinstitutens låga OH, omkring 20 %, med bibehållen akademisk meritring. Projektdeltagarna behåller sin primära universitetsaffiliering och de bibliometriska effekterna—publikationer och citeringar—tillfaller i lika delar IMIT och lärosätet. Resultatet är att resurser i högre grad når forskningens kärna samtidigt som lärosätenas meritring stärks. IMIT:s modell minskar därmed risken för *framgångsfällan* inom stora och trögörliga strukturer genom att frigöra medel till faktisk forskning. Samtidigt motverkas misslyckandefällan genom tydliga ramar, IP/etik-mallar och uppföljning.

Institutionella lösningar som IMIT förenar två världar: Forskarna får mer pengar kvar till själva forskningen, och lärosätena tillgodoräknas publikationerna och forskningsaktiviteten

IMIT kan fungera som ett medfinansieringsnav för både kortare projekt och fleråriga tematiska satsningar. Möjligheterna till skräddarsydda lösningar är dessutom stora. Vinsterna visar sig i högre vetenskaplig produktion, tätare samverkan med näringsliv och offentlig sektor samt starkare internationella nätverk—faktorer som sammantaget ökar lärosätets konkurrenskraft i externa utvärderingar och forskningspolitiska prioriteringar. Ur ett systemperspektiv positioneras IMIT som en katalysator för ändamålsenlig resursanvändning. När forskning i allt högre grad måste svara mot globala utmaningar—klimat, teknologiskiften, samhällsomställning—blir relevans och kvalitet ömsesidigt förstärkande mål. IMIT:s modell stödjer just denna dubbelhet.

Praktiska implikationer

Att lärosäten går miste om overheadanslag vid en IMIT-liknande lösning är svårt att kringgå då reglerna helt enkelt skiljer sig åt. I praktiken blir det därmed särskilt viktigt att i ett tidigt skede identifiera projekt där hög OH riskerar att urholka genomförandet och att välja exempelvis IMIT som administrativ hemvist.

För lärosäten: En större andel av resurserna koncentreras till vetenskapligt arbete, samtidigt som bibliometrisk meritring och akademisk legitimitet säkras. IMIT kan *integreras som ett strategiskt verktyg för att öka vetenskaplig produktion och internationell sampublicering.*

För näringsliv och offentlig sektor: Anslag kan i högre grad omsättas i ny kunskap, innovationer och lösningar på samhällsutmaningar genom *resurssnål förvaltning och nära samverkan.*

För lärosäten och finansiärer: Bör formellt *öppna för IMIT-liknande lösningar som alternativ hemvist för forskningsanslag* och i styrningen fokusera mer på effekter—publikationer, citeringar och nyttiggörande—än på administrativ volym.

Avslutningsvis kan samverkan mellan forskningsinstitut och lärosäten bidra till ökad resurseffektivitet, bättre samverkan samt förbättrad spårbarhet från anslag till resultat för både lärosäten och finansiärer. För att möjliggöra detta ingår parterna samverkansavtal, definierar tidigt problembilder och delbara data samt inkluderar en plan för implementering och uppskalning i projektplanen.

”Institutionella lösningar som IMIT förenar två världar: Forskarna får mer pengar kvar till själva forskningen, och lärosätena tillgodoräknas publikationerna och forskningsaktiviteten”.

REKOMMENDERAD LÄSNING:

- > Formas (2022) 'Statistics: Success rates and Administating organisations (Open call 2022)'. Available at: <https://formas.se/en/start-page/apply-for-funding/different-types-of-financing/explore---formas-open-call/statistics-success-rates-and-administating-organisations.html> (Accessed: 28 September 2025).
- > Formas (2023) 'Statistics: Success rates and Administating organisations (Open call 2023)'. Available at: <https://formas.se/en/start-page/apply-for-funding/different-types-of-financing/explore---formas-Horstschräer-Horstschräer-open-call/statistics-success-rates-and-administating-organisations-2023.html> (Accessed: 28 September 2025).
- > Göteborgs universitet (2023) 'Riktlinjer och underlag om indirekta kostnader (exempel: Sahlgrenska akademien)'. Available at: <https://www.gu.se/sites/default/files/2024-03/%C3%85rsredovisning%202023.pdf> (Accessed: 15 October 2025).
- > Horstschräer, J. (2012) 'University rankings in action? The importance of rankings and an excellence competition for university choice of high-ability students', *Economics of Education Review*, 31(6), pp. 1162-1176. doi:10.1016/j.econedurev.2012.07.018.
- > Kayyali, M. (2023) 'The Relationship between Rankings and Academic Quality'. ERIC Working Paper. Available at: <https://eric.ed.gov/?id=ED629117> (Accessed: 28 September 2025).
- > Lunds universitet (n.d.) 'Samlad information om indirekta kostnader (OH)'. Available at: <https://www.ekonomiwebben.lu.se/mitt-arbete/overgripande-om-ekonomi-och-redovisning/ekonomimodellen/principer-och-rutiner/full-kostnadstackning-och-samfinansiering> (Accessed: 15 October 2025).
- > March, J.G. (1991) 'Exploration and exploitation in organizational learning', *Organization Science*, 2(1), pp. 71-87. doi:10.1287/orsc.2.1.71.
- > Scimagoir Institutions Rankings (2025). Available at: <https://www.scimagoir.com/rankings.php?country=SWE§or=Higher%20educ> (Accessed: 21 October 2025).
- > Universitetskanslersämbetet, UKÄ (2025) 'Lista över universitet, högskolor och enskilda utbildningsanordnare'. Available at: <https://www.uka.se/sa-fungerar-hogskolan/universitet-och-hogskolor/lista-over-universitet-hogskolor-och-enskilda-utbildningsanordnare> (Accessed: 15 October 2025).
- > Vetenskapsrådet (2019) 'The role of external funding in Swedish higher education research'. Stockholm: Vetenskapsrådet. Available at: <https://www.vr.se/english/analysis/reports/our-reports/2019-12-13-the-role-of-external-funding-in-swedish-higher-education-research.html> (Accessed: 15 October 2025).
- > Vetenskapsrådet (2024) 'Statistik 2024'. Available at: <https://www.vr.se/analys/svensk-forskning-i-siffror/vetenskapsradets-forskningsfinansiering-i-siffror/samlad-beslutsstatistik/statistik-2024.html> (Accessed: 15 October 2025).

Textinnehåll och kommentarer är författarnas egna.

CHRISTER LJUNGWALL

christer.ljungwall@chalmers.se

Dr. Christer Ljungwall är nationalekonom och verksam vid IMIT med placering på Chalmers. Hans forskning är inriktad mot forsknings-, innovations och tillväxtfrågor med särskilt fokus mot Kina där han bott under två decennier. Han leder ett projekt kring ansvarsfull internationalisering av forskning och industrins konkurrenskraft. Han var tidigare verksam som sr lektor vid Handelshögskolan i Göteborg, tf professor vid Pekings universitet, Vetenskapligt-tekniskt råd vid Sveriges ambassad i Peking, docent vid Copenhagen Business School; Seniorekonom vid Asian Development Bank.

PATRIK TINGVALL

patrik.tingvall@proton.me

Patrik Tingvall är professor i nationalekonomi, verksam vid Tillväxtanalys och affilierad forskare till The European Institute och for Japanese Studies (EIJIS) vid Handelshögskolan i Stockholm. Hans forskning är framför allt inriktad på internationell handel, internationalisering, strategisk handelspolitik och ekonomisk tillväxt.